

بررسی اعمال پرهیزکاران

یکی از دستورات پرتکرار در روایات معصومین^(ع) دستور به محاسبه نفس است. اهل بیت^(ع) از ما می‌خواهند که زندگی‌مان حساب و کتاب داشته باشد و در راستای رسیدن به خوبی‌ها از خودمان حساب بکشیم. اما کیفیت این محاسبه و اینکه چگونه باید این کار را انجام دهیم در روایات ما آمده است. در حدیثی از امیرمؤمنان علی^(ع) نقل شده است که بعد از نقل حدیث پیغمبر اکرم^(ص) که فرمودند: «اَكْبَسُ الْكُفَّيْنِ مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ» عاقل‌ترین مردم کسی است که به محاسبه خویش بپردازد. مردی از آن حضرت پرسید: «یا امیرالمؤمنین و کیف یحاسبُ الرَّجُلُ نَفْسَهُ» ای امیرمؤمنان^(ع)! انسان چگونه نفس خویش را محاسبه کند؟ امام^(ع) ضمن بیان مشروحی چنین فرمودند:

هنگامی که صبح را به شام می‌رساند. نفس خویش را مخاطب ساخته چنین گوید: ای نفس! امروز بر تو گذشت و تا ابد باز نمی‌گردد و خداوند از تو درباره آن سؤال می‌کند که در چه راه آن را سپری کردی؟ چه عملی در آن انجام دادی؟ آیا به یاد خدا بودی و حمد او را به جا آوردی؟ آیا حق برادر مؤمن را ادا کردی؟ آیا غم و اندوهی از دل او زدودی؟ و در غیاب او زن و فرزندش را حفظ کردی؟ آیا حق بازماندگانش را بعد از مرگ او ادا کردی؟ آیا با استفاده از آبروی خویش، جلو غیبت برادر مؤمن را گرفتی؟ آیا مسلمانی را یاری کردی؟ راستی چه کار (مثبتی) امروز انجام دادی؟!

سپس آنچه را که انجام داده به یاد می‌آورد، اگر به خاطرش آمده‌که عمل خیری از او سر زده، حمد خداوند متعال و تکیبیر او را به خاطر توفیقی که به او عنایت کرده به جامی آورد و اگر معصیت و تقصیری به خاطرش آمد، از خداوند متعال آمرزش می‌طلبد و تصمیم بر ترک آن در آینده می‌گیرد و آثار آن را از نفس خویش با تجدید صلوات بر محمد و آل پاکش و عرضه بیعت با امیرمؤمنان^(ع) بر خویشتن و قبول آن و اعاده لعن بر دشمنان و مانعان از حقوقش، محو می‌کند، هنگامی که این محاسبه (جامع و کامل) را انجام داد، خداوند می‌فرماید: «من به‌خاطر دوستی تو با دوستانم و دشمنی‌ات با دشمنانم (و محاسبه جامعی که با نفس خویش داشتی) درباره گناهانت به تو سخت‌گیری نمی‌کنم و تو را مشمول عفو خود خواهم ساخت». آری این است بهترین طرز محاسبه نفس! (بحارالانوار، ج ۸۹، ص ۲۵۰، باب ۲۹)

اما همین محاسبه، عامل ایجاد تقوا و تثبیت آن در زندگی انسان است. تا جایی که اهل بیت^(ع) فردی را که اهل این محاسبه نباشد، جزو انسان‌های متقی و پرهیزکار به حساب نمی‌آوردند که پیامبر خدا^(ص) در وصیتی به ابوذر فرمودند: «یا اَبَا ذَرٍّ حَاسِبْ نَفْسَكَ قَبْلَ أَنْ تُحَاسِبَ فَإِنَّهُ أَهْوَنُ لِحْسَابِكَ غَدًا وَ زِنْ نَفْسَكَ قَبْلَ أَنْ تُوزَنَ وَ تَجَهَّزْ لِلْعَرْضِ الْأَكْبَرِ يَوْمَ تُعْرَضُ لَا تُحْفَى عَلَى اللَّهِ خَافِيَةٌ إِلَيَّ أَنْ قَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ لَا يَكُونُ الرَّجُلُ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يُحَاسِبَ نَفْسَهُ أَشَدَّ مِنْ مُحَاسَبَةِ الشَّرِيكِ شَرِيكَةً فَيَعْلَمُ مِنْ أَيْنَ مَطْعَمُهُ وَمِنْ أَيْنَ مَشْرُبُهُ وَمِنْ أَيْنَ مَلْبَسُهُ أَمِنْ خَلَالِ أَوْ مِنْ خَرَامٍ يَا أَبَا ذَرٍّ مَنْ لَمْ يُبَالِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَ الْمَالُ لَمْ يُبَالِ اللَّهُ مِنْ أَيْنَ أَذْخَلَهُ النَّارَ».

ای اباذر! پیش از آنکه مورد محاسبه قرارگیری بر حساب نفس خود رسیدگی کن، زیرا این کار حساب قیامت تو را آسان‌تر می‌کند و قبل از آنکه تو را ارزیابی کنند، خود را ارزیابی کن و خویش را برای روز قیامت که در آن روز هیچ چیز پنهان نمی‌ماند، آماده کن. آن‌گاه فرمودند: ای اباذر! هیچ‌کس از پرهیزکاران محسوب نمی‌شود، مگر اینکه نفس خود را محاسبه کند، سخت‌تر از حسابرسی شریک از شریک خود، تا در نتیجه این محاسبه بداند که خوردنی‌ها، نوشیدنی‌ها و پوشیدنی‌هایش از کجاست. آیا از حلال به دست آورده است یا از حرام؟ ای اباذر! کسی که به قوانین و مقررات الهی اعتنا نکند و پروا نداشته باشد که از چه راهی مال کسب می‌کند، خدا هم باک ندارد که از چه راهی او را وارد جهنم کند. (وسائل الشیعه، ج ۱۶، ص ۹۸)

بر اساس تقوا، انسان باید محاسبه داشته باشد که زندگی او چگونه گذشته و درصد خوبی‌ها و بدی‌ها را محاسبه کند. داریم به آخر سال نزدیک می‌شویم. در این ایام همه دنبال محاسبه زندگی خود هستند. در این محاسبه چه چیزی را محاسبه کنیم؟ یکی محاسبه اعمال ما در طول امسال است و اینکه چه کارهایی انجام داده‌ایم، خوبی‌ها، بدی‌ها، ثواب و یا گناه بیشتر بوده است. محاسبه دومی که باید بعد از محاسبه اعمال انجام دهیم، محاسبه عمر است. در سالی که گذشت چه کاری انجام داده‌ایم و برای آبادی آخرت خود چه کرده‌ایم.

محاسبه سوم محاسبه خوبی‌هاست. اینکه به خوبی‌های خود چه مقدار اطمینان داریم، انفاق، روزه، مجاهدات و دیگر کارهایی که انجام داده‌ایم، روی کدام یک از این کارهای خوب خود پس از مرگ می‌توانیم انگشت بگذاریم. روی هر کدام از آن‌ها بخواهیم انگشت بگذاریم و بگوییم این کار را انجام داده‌ایم بایک تلنگر رد می‌کنند و می‌گویند کجای این کار برای خدا بوده است؟ درباره خوبی‌هایی که انجام داده‌ایم محاسبه کنیم که کدام یک از آن‌ها را می‌توانیم به درگاه خدا ارائه دهیم.

شعار تقوا زیاد داده می‌شود، اما مهم عمل کردن به تقواست. عمل و رفتار ما باید در همه احوال متأثر از تقوا باشد که این همه بدون محاسبه نفس میسر نخواهد بود.

برگرفته از خطبه‌های نماز جمعه مشهد
تنظیم: حجت الاسلام والمسلمین حسین ابراهیمی

آنان که نزد پروردگارشان زنده‌اند

در رثای مقام شهید و شهادت

حمیده خلیل‌زاده | به مناسبت روز بزرگداشت شهیدا به بازخوانی شهید و شهادت پرداخته‌ایم، چرا که معنای این حرکت عظیم برای ما با همه وجودمان، هم در تاریخ دینی و حماسه ائمه‌ها آمیخته شده است و هم در هشت سال دفاع از مرزبوم اسلامی ایران عزیزمان، تنیده شده است که در هر کوچه و خیابانی فرزندی، همسری، پدری در راه خدا شهید شده‌اند. شهادت از برترین واژه‌های فرهنگ اسلامی و از مقدس‌ترین مفاهیم معارف الهی است. شهادت اوج کمال انسان است. آنگاه که انسان تمام هستی خود را یکجا نثار معبود می‌کند و قطره وجودش به دریای بیکران هستی مطلق می‌پیوندد. حضرت امیرالمؤمنین^(ع) در مقام دعا و درخواست از خداوند متعال عرضه می‌دارند: «نَسْأَلُ اللَّهَ مَنَازِلَ الشَّهَدَاءِ» از خداوند جایگاه شهیدان را طلب می‌کنم.

اجر شهید

خداوند در چند مورد به پاداش بزرگ وضاع نشدن عمل شهید در قرآن اشاره فرموده است، ازجمله در سوره محمد آیه۶: «کسانی که در راه خدا کشته شدند، خداوند هرگز اعمالشان را ضایع نگرداند و آنان را به سعادت هدایت و امورشان را اصلاح کند و به بهشتی که از پیش، مقامات آن را به آن‌ها شناسانده است، واردشان می‌کند». جالب است که خداوند در آیه ۴ همین سوره می‌فرماید: «اگر خدا می‌خواست، از کفار انتقام می‌کشید و همه را بدون زحمت جنگ شما، هلاک می‌کرد. پس برای آزمایش خلق نسبت به یکدیگر است.»

و در سوره نسا و آیه ۷۴ می‌فرماید: «کسی که در راه خدا جهاد کند و در راه خدا شهید گردد یا پیروز شود، پاداش بزرگی به او عطا خواهیم کرد. همچنین خداوند در آیه ۸۲ سوره توبه می‌فرماید: «بگو آیا درباره ما جز یکی از دو نیکی را انتظار دارید؟ یا به شهادت می‌رسیم و یا پیروز می‌شویم. در هر حال خداوند خون شهید را تضمین کرده و آن را هدر نمی‌داند.» خداوند خون شهیدان را پاداش نیکی که همانا ورود در بهشت است، عطا خواهد فرمود.

سلام بر شهدا

در حدیثی از پیامبر^(ص) نقل شده است که رسول اکرم^(ص) در روز احد بالای سر «مصعب بن عمیر» ایستادند و برای او دعا کردند و سپس گفتند: «رسول خدا گواهی می‌دهد که شهدا شاهدان من نزد خدا در روز قیامت هستند. بیایید و ایشان را زیارت کنید. بر ایشان سلام کنید که سوگند به آنکه جانم در دست اوست، هیچ کس نباشد که بر آن‌ها سلام کند. الا اینکه جوابش را می‌دهند و آن‌ها از میوه‌های بهشتی و هدایای آن روزی داده می‌شوند.» این حدیث بر زنده‌بودن شهدا و بر رزق و لزوم زیارت آنان دلالت دارد. و در قرآن کریم نیز ذیل آیات ۱۶۹ تا ۱۷۱ سوره آل عمران نیز این امر ذکر شده است. در این آیات پس از اینکه از رزق روزی شهدا با نام رزق نیکی یاد می‌کند، جایگاه آنان را در بهشت معرفی و آن را مقام رضوان و رفیع می‌داند. حقیقت رزق شهدا در جهان دیگر بر ما پوشیده است، لیکن می‌دانیم که رزق آن‌ها از جانب خداست.

شهید و شهادت در روایات

از پیامبر گرامی اسلام^(ص) نقل شده است که فرمودند: «هیچ قطره‌ای در پیشگاه خداوند محبوب‌تر از قطره خونی که در راه خدا ریخته شود نیست، همچنین ایشان می‌فرمایند: «بالتر از هر فرد نیکیوکاری، نیکیوکار دیگری وجود دارد که در راه خدا کشته شود و آنگاه که در راه خدا کشته شد. بالاتر از او نیکیوکاری وجود ندارد.» در دیگر حدیثی از پیامبر^(ص) رسیده است که فرمودند: شهید دارای هفت خصلت است:

نخستین قطره خونش که بر زمین ریزد تمام گناهانش آمرزیده می‌شود.

سرش در دامن همسران بهشتی، یعنی حورالعین قرار می‌گیرد و آنان غبار از چهره‌اش می‌زدایند و می‌گویند درود بر تو و او نیز همین پاسخ را به آن‌ها می‌دهد.

از لباس‌های بهشتی بر او می‌پوشانند.

خادمان بهشت بی‌درنگ عطرهاى مخصوص بهشتی برای او حاضر می‌سازند تا هر کدام را بخواهد، بگیرد و استفاده کند.

او هنگام جان‌دادن منزل خویش را در بهشت مشاهده می‌کند.

به او گفته می‌شود در بهشت هر جا که می‌خواهد استراحت کند.

به وجه الله نظر می‌کند و این آسایش و راحتی خاص برای انبیا^(ع) و شهداست.

خانواده شهدا

در حدیثی از پیامبر اکرم^(ص) به نقل از حضرت علی^(ع) آمده است که خداوند جانشین شهدا در منازل آن‌هاست. رهبر معظم انقلاب درباره صبر و استقامت در خانواده‌های شهدا فرمودند: «خانواده‌های شهدا تسلا پیدا می‌کنند، صبر می‌کنند، چون می‌دانند که این جوانان پیش خداست، زنده است، با خدا معامله می‌کنند. اِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ» (سوره توبه، آیه ۱۱۱) هر دوش اجر دارد: هم از دشمن تلفات بگیرد اجر دارد، هم خودتان به دست دشمن کشته بشوید اجر دارد. این‌ها با خدا معامله کردند؛ هم آن جوان با خدا معامله کرد، هم این پدر و مادر و همسر با خدا معامله کردند. عامل دین را نباید در این قضیه فراموش کرد.

امام علی (ع) به نقل از پیامبر (ص) فرمودند:

وَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ أَنَا حَلِيفَتُهُ فِي أَهْلِهِ

وَمَنْ أَرْضَاهُمْ فَقَدْ أَرْضَانِي وَمَنْ أَسَخَطَهُمْ فَقَدْ أَسَخَطَنِي

خداوند می‌فرماید من جانشین شهید در خانواده او هستم، هر کس رضایت آن‌ها را جلب کند رضایت مرا جلب کرده و هر کس آن‌ها را به خشم آورد مرا به خشم آورده است